

Ђоко Пајковић:

Дозволите да дам један предлог. Имам утисак да дискусија о *Прегледу историје СКЈ*, кад се тиче Црне Горе, није доведена до краја, нити су дати закључци о неким питањима.

Ријеч је о оцјенама из 1941. и 1942. године, и то оцјенама о руковођењу у Црној Гори и политичкој активности партијских организација. Можда би било добро кад би се нашло начина да се још једанпут, макар ужи круг људи, врати на тему и про- дискутује читав проблем. Сматрам да је то питање које тражи озбиљну дискусију.

Мислим да све што је ту речено указује на питање актуелно не само у вези са историјом него и са оцјеном рада партијске организације. Имамо у *Прегледу историје* оцјене о политичким грешкама — да их тако назовем. Ако грешке те врсте стоје, по мом мишљењу, *Преглед историје* то мимоићи не може. То су грешке изразито политичке по свом карактеру. Критикују се одступања од политичке линије која је служила као основа за рад свих комуниста у Југославији. Према томе, уколико је било таквих одступања, она се морају у историји КП истаћи. Уколико не постоје, јасно је да не би требало дозволити да их неко измишља.

Међутим, мени се чини да је тај проблем за наше прилике доста деликатан. Наиме, имамо у виду документе, а то су извјештаји делегата ЦК КПЈ који су радили на територији Црне Горе и који су оцјењивали ту ситуацију. Можемо рећи да се без довољно познавања прилика негдје и подбацило. У сваком случају то су званични извјештаји. С друге стране, да би ствар била гора, ми у вези са свим тим проблемима којима се бави историја имамо и документе ПК, који су такви, а негдје немамо никаквог документа ПК. Значи немамо ништа што би говорило другачије од докумената који постоје.

Може ли се оспорити извјештај делегата ЦК? Ја мислим да се може и о томе дискутовати, али ако већ треба да се оспори тај извјештај, онда треба да видимо ко ће то оспорити и на који начин. Што ми говоримо да извјештаји нијесу до краја такви, то ситуацију неће никако промијенити. Ми сви истичемо потребу да се ту нешто поправи.

Ту је питање делегата са овлашћењима. Пошто смо такву праксу имали у почетку рата да виша руководства шаљу делегате, свуда треба видјети какву су улогу одиграли ти делегати и

гдје су подбацили у оцјенама. У сваком случају, с обзиром на то да постоје такви изјвештаји, то је већ један озбиљан разлог који отежава реализацију захтјева које постављамо да се ту нешто мијења.

Нећу да кажем да би читав тај период рада о коме говоримо, повезано са питањима која су истакнута, требало оцјенити са становишта рада руководства. Тешко је сада говорити да су делегати и једина партијска веза Централног комитета са организацијом доље. Постојао је ПК који је одговоран за ситуацију. Нормално би било да имамо извјештај ПК и оцјену тих појава које се помињу у извјештајима делегата Централног комитета. Ја сам недавно добио објашњење од друга Блажа. Испричао ми је како је у то вријеме радио ПК и колико су се пута састали. Морам рећи да сам се просто чудило. Букти устанак у свим крајевима, а руководство се не састаје и то тако иде. Требало би најнепосредније укључити и друга Блажа у дискусију о овоме.

Стекао сам утисак да се слажемо да се говори о грешкама. Међутим, кад смо дискутовали о неким питањима историје овог периода, имао сам утисак да један број другова резонује да је било грешака, али то није сметало развитку револуције. Или су грешке безначајне у односу на резултате које смо постигли. Морам изнијети своје мишљење: ја сматрам да је политичких грешака било и да их једна историја не може мимоићи. Ја сам за дискусију о њима.

Не износим што није познато. Друг Блажо је набројао неколико ствари из тог периода. Да оцјењујемо последице тих грешака, то је друго. Ми се као политички људи не можемо спорити да су грешке постојале. Ми који смо радили тада можемо о томе говорити конкретно и најконкретније. Ако се дискутује о томе да се прецјењују последице грешака, то је друго. Слажем се са свим друговима који тврде да те грешке нијесу имале велике и крупне последице које би зауставиле развитак НОБ у Црној Гори. Међутим, оне су имале одређени утицај.

Предлажем да Комисија и Институт о овом питању наставе да дискутују, да би дошли до конкретнијих оцјена и закључака, а самим тим и до одговарајућих предлога које треба дати редакцији за историју.